

Kriz Dönemlerinde Yaşlanmak Covid19 Salgınında Türkiye’de Yaşlılar ve Yaş Ayrımcılığı

Özgür Arun

Doç. Dr., Baş Editör, Senex: Yaşlılık Çalışmaları Dergisi

Adres: Gerontoloji Bölümü, Akdeniz Üniversitesi, Kampüs, Antalya

E-Posta: arun@akdeniz.edu.tr

Doi: 10.24876/senex.2021.27

Künye: Arun, Ö.(2020). Kriz Dönemlerinde Yaşlanmak: Covid19 Salgınında Türkiye’de Yaşlılar ve Yaş Ayrımcılığı. *Senex: Yaşlılık Çalışmaları Dergisi*, 4, 1-2.

 <https://orcid.org/0000-0002-6232-0785>

Dünya Sağlık Örgütü yaşadığımızı küresel bir salgın olarak tanımladığında, Covid19 nedeniyle yaşamını yitirenlere ilişkin bilgiler paylaşılıyordu. Uluslararası dolaşıma giren bilgilerde yaş gruplarına göre ölümler sınıflanıyordu. Bu ilk bilgilerden yola çıkarak yaşlıların Covid19 nedeniyle daha fazla yaşamını yitirdikleri vurgulandı. Örneğin İtalya’daki can kayıplarının bu kadar yüksek olmasının nedeninin İtalya’nın Avrupa’nın en yaşlı ülkesi olduğundan kaynaklandığı çoktan ispatlanmıştı!¹ Uzmanlara göre yaşlılar tehlike altındaydılar.

Türkiye’de de tehlike altında olduğu düşünülen yaşlıları korumak üzere sürekli uyarılar yapılıyordu. Bir süre sonra yaşlıların sokağa çıkmasını engellemek için kamusal düzeyde tedbirler alındı. Sokak tehlikeli olarak görülüyordu, yaşlılar da sokakta olmamalıydı. Nihayet 21 Mart 2020 tarihinden başlayarak süresiz biçimde yaşlıların sokağa çıkması yasaklandı. Tehlike altında olduğu düşünülen insanlar, tehlikeli insanlara dönüşmüştü. Yerel yönetimler yaşlıların kenti kullanmasını yasaklayan kararlar aldılar. Kent meydanında banklar söküldü. Yaşlıların kent meydanında oturmaları engellendi. Kent içi ulaşım hizmeti

yasaklandı. Yaşlıların toplu taşıma araçları kullanmaları engellendi. Bir büyükşehir belediyesi “yaşlı ihbar hattı” kurduğunu duyurdu ve sokakta yaşlıları görenlerin ihbar hattına ihbarda bulunmasını talep etti. Covid19 salgını Türkiye’de başladığında bir müddettir yükselişte olan yaş ayrımcılığı kamusal alanda açıkça gözlemlendi (Arun, 2020). Ayrımcı tutumlar davranışa dönüşüyordu.

Yaşlılara karşı uygulanan sistematik ayrımcılığa karşı Türkiye’de sivil toplum düzeyinde ilk ses veren Senex: Yaşlanma Çalışmaları Derneği oldu. Sokağa çıkma yasağının hemen ardından kamuoyuna seslendiler² :

Türkiye’de hanelerin 5’te 1’inde en az bir yaşlı yaşadığı düşünüldüğünde, çözüm yaşlıların evden çıkmaması ile sınırlandırılmaz. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’ne göre, acil durumlar karşısında hakların askıya alınması geçici, sınırlı ve denetimli olmak zorundadır. Hakların kısıtlanması hem anayasal açıdan hem de uluslararası sözleşmeler bakımından insan hakları yükümlülükleriyle çelişmemelidir.

Ne yazık ki bu süreçte insan hakları ve yaşlı hakları konusunda çalışmalar sürdüren sivil toplum yaygın ve dirençli biçimde karşılık vermedi bu çağrıya. Yaşlılara "evde kal" diye seslenilmeye, ellerini nasıl yıkamaları gerektiği

konusunda tavsiyeler verilmeye devam edildi. Oysa yaşanan hak kayıpları yasak uzadıkça geri dönülemez biçimde yaşlıların yaşamlarında derin yaralar açıyordu. Sağlığa, eğitime, adalete erişemeyen yaşlılar yalnızlaştırılmışlardı. Yaş ayrımcılığının Türkiye’de yükseldiği bir dönemde Covid19 krizinde geride bırakılan toplumsal kesimlerin başında yaşlılar geliyordu. Ne merkezi hükümetler ne de yerel yönetimler hak temelli hizmet sunma konusunda yetkin biçimde hareket edemediler. Sivil toplum yaş ayrımcılığı ve hak kayıplarına karşı kuvvetli bir yanıt veremedi.

Kapatılmanın üzerinden geçen 9 aylık süre sonunda Türkiye’de Covid19 döneminde yaşlıların yaşadığı ayrımcılığın ne denli yıkıcı etkilere yol açtığını tespit eden araştırmalar kamuoyuyla paylaşılmaya başlandı. 2020 yılı sonunda Senex: Lisansüstü Yaşlılık Çalışmaları Kongresi dördüncüsünü gerçekleştirdiğinde (www.senexkongre.org.tr) bu çalışmaların³ nitelikli bir kısmını hep birlikte dinleme, sonuçlarından yaşanan ayrımcılığın etkilerini öğrenme şansına sahip olduk.

Umuyorum ki kısa bir süre içinde akademinin ürettiği nitelikli bilgiden yararlanarak hem merkezi hükümetler hem yerel yönetimler hak temelli hizmetin nasıl sunulabileceğine ilişkin kapasite geliştirebilir, donanım kazanabilirler. Dilerim sivil toplum kuvvetli yatay dayanışma ağları kurarken, insan haklarını odağına alarak kapsayıcı bir perspektif geliştirebilir. Zira küresel salgın bizlere geleceğin kapsayıcı toplumunu inşa edebilmenin etkin yolunun hak temelli bir politikanın sahiplenilmesinden geçtiğini öğretti.

Nihayetinde yaşlanmak toplumsal bir mesele. Kapsayıcı sosyal politikaların hayata geçirilmesi için iki temel bilgiyi içselleştirmek kaçınılmaz görünüyor. Birincisi toplumsal yaşlanma bir sorun değil. İkincisi yaşlılar sorunlu insanlar değil. Böylesi çarpıcı dönüşümlerin

yaşandığı bir dönemin tanığı olarak Senex: Yaşlılık Çalışmaları Dergisi dördüncü sayısında dört araştırma makalesine yer veriyor. Bu çalışmalar farklı disiplinlerin gözünden yaşlanma ve yaşlılara ilişkin kapsayıcı bir perspektif sunmanın yollarını arıyorlar. Senex’in üçüncü sayısında başlayan Tez Ödülü bölümünde 2020 yılında Yaşlanma Çalışmalarında Üstün Başarı Tez Ödülü alan iki genç araştırmacının makaleleri yer alıyor. Hem araştırma serüvenlerini hem yoğunlaştıkları alanlardaki bilgiyi bize sunuyorlar. Her sayımızda olduğu gibi Kitap Değerlendirmeleri bölümünde yaşlanmanın, yaşlılığın ve yaşlıların pozitif temsillerini sunan çocuk kitaplarının değerlendirmesine devam ediyoruz. Senex derginin dördüncü sayısının ilgililer için ufuk açıcı bilgiler sunacağını umut ediyorum.

Dördüncü sayımıza katkı veren tüm araştırmacılara teşekkür ederim. Kör hakem değerlendirmesi sonucu yazıları güçlendiren meslektaşlarımıza, ilgisini esirgemeyen yazarlarımıza ve Senex derginin mutfağındaki ekibimize minnettarım.

Not

1 https://birikimdergisi.com/guncel/9982/gencler-yetiskinler-ve-yasli-lar-bir-de-ozgur-lukler#_ftn1

2 Duyurunun tamamı şu bağlantıda (<http://www.senex.org.tr/wp-content/uploads/SenexDernekDuyuru23Mart2020.pdf>)

3 Bu çalışmalara ilişkin bilgilere erişmek için <https://www.youtube.com/channel/UCGz1hlwZefucCtRwXq9IOTQ/videos>

Kaynakça

Arun Ö., (2020). Eşitsiz Yaşlanmak: Türkiye’nin Serüveni, Alanın Niteliği ve Yaşlanma Gündemi. *Cogito*, 98, ss.89-106.